

Дар'я Маркова
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ ЗООЛЕКСЕМАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ПОЧУТТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

У статті розглядаються найпродуктивніші фразеологічні одиниці із зоокомпонентом на позначення негативних почуттів людини в українській, англійській та німецькій мовах. На основі семантичного аналізу здійснено класифікацію досліджуваних одиниць та виявлено універсальні (загальні) риси, притаманні усім трьом мовам.

Ключові слова: *фразеологічна одиниця, зоолексема, негативні почуття, еквівалентні одиниці, напівеквівалентні одиниці, порівняльний зворот.*

The article deals of using the most productive phraseological units indicating negative feelings with zoocomponent in Ukrainian, English and German. The analysis of idioms denoting negative feelings in Ukrainian, English and German, which have zoocomponent in the structure, suggests the similar phenomena within the compared idiomatic systems.

Key words: *phraseological unit, zoolexam, negative feelings, equivalent units, halfequivalent units, comparative units.*

Важливе місце у фразеологічному фонді кожної мови посідають фразеологічні одиниці (далі – ФО) з анімалістичним компонентом, які відображають тривалі спостереження людини за поведінкою та зовнішнім виглядом тварин. Усю фразеологічну тваринну символіку пов'язано з вербалізацією характеристик зовнішнього вигляду людини, рис характеру, психологічного сприйняття, освіченості, а також емоцій, почуттів тощо.

Мета статті – порівнюючи ФО із зоокомпонентом на позначення негативних почуттів, виявити спільне (загальне) у семантиці українських, англійських та німецьких фразеологізмів. Об'єктом дослідження виступають українські, англійські та німецькі ФО на позначення негативних почуттів людини, що містять у своєму складі зоолексему. Предметом дослідження є семантичні особливості зазначених ФО та виявлення

спільних рис в українській, англійській та німецькій мовах.

Основою для класифікації фразеологізмів стали роботи М. Охріменко «Персько-український словник емотивної фразеології» [9] та О. Копчак «Глютоніми у перських і українських фразеологізмах на позначення емоцій людини» [6].

У процесі дослідження ФО з анімалістичним компонентом на позначення негативних почуттів в українській, англійській та німецькій мовах виокремлено три групи: «Боязнь / Страх», «Злість / Сердитість» та «Сором / Сором'язливість».

Дослідивши фразеологічні одиниці української, англійської та німецької мов на позначення негативних почуттів, до складу яких входять зоокомпонент, та проаналізувавши особливості вживання цих мовних одиниць, можна говорити про

спільні явища у трьох досліджуваних мовах:

1. відібрані ФО входять до однієї фразеотематичної групи, тобто позначають негативні почуття;

2. одиниці досліджуваної фразеотематичної групи знаходяться у відносинах еквівалентності (в укр. мові *(червоний) як (мов, наче і т. ін.) [печений (варений)] рак* і у нім. мові *rot wie ein Krebs* (укр. «червоний як рак»)) та напівеквівалентності: ФО, які подібні за семантикою, але лише частково збігаються за складом. Диференціація може зумовлюватись наявністю або відсутністю деяких лексичних компонентів у структурі фразеологізмів тієї чи іншої мови: в укр. мові *як (мов, наче і т. ін.) [печений (варений)] рак* і в англ. мові *(as) red as a turkey-cock* (укр. «червоний, як індик»); в укр. мові *(злий) як собака*, англ. мові *(as) cross (glum, sulky, surly, vicious) as a bear* (укр. «дуже злий, лихий; злий, як собака») і у нім. мові *giftig wie eine Spinne* (укр. «злий як гадюка») та ФО, які подібні за семантикою, але повністю різняться за лексичним складом: *як (мов, ніби і т. ін.) комашки полізли (поповзли) по спині у кого.* («хто-небудь відчув страх, сильне збентеження і т. ін.») і у нім. мові *j-s Herz flattert wie eine Taube im Sack* (досл. «серце тріпоче як голуб у мішку») або *das Herz geht j-m wie ein Lämmerschwanz* (укр. у кого-н. серце тіпається як телячий хвіст (від страху));

3. в усіх досліджуваних мовах є компаративні фразеологізми;

4. в усіх трьох мовах фразеологізми із зоокомпонентом на позначення негативних почуттів можна поділити на ФО, які мають крила (в укр. мові *муха, гедзь, оса*, в англ. мові *a goose* (укр. «гусак»), *a hornet* (укр. «шершень»), *a turkey-cock* (укр. «індик») та у німецькій мові *eine Taube* (укр. «голуб») та ФО, які

не мають крила («наземні») (в укр. мові *мурашки, комашки, дракон, вовк, собака, рак*, в англ. мові *a horse* (укр. «кінь»), *a bear* (укр. «ведмідь»), *a monkey* (укр. «мавпа»), *a goat* (укр. «козел»), *a hare* (укр. «заєць»), *a mink* (укр. «норка»), *a cat* (укр. «кіт») та у нім. мові *die Spinne* (укр. «паук»), *das Krebs* (укр. «рак»), *das Lämmer* (укр. «ягня»), *der Eber* (укр. «кабан»).

5. досліджувані одиниці мають синонімічні фразеологічні відповідники у кожній із мов. При цьому члени синонімічних рядів зазначених ФО ідентичні як за своєю семантикою, так і за ступенем емоційно-експресивної градації: в укр. мові *як печений / варений рак* («дуже червоний від сорому») та *пекти / спекти раків (раки, рака)* («червоніти від сорому, ніяковіти і т. ін.»); в англ. мові *(as) cross (glum, sulky, surly, vicious) as a bear (with a sore head)* (укр. «дуже злий, лихий; злий, як собака») та *to put one's monkey up* (укр. «розсердитися, скипити, роз'яритися; вийти з терпіння»); у нім. мові *j-d ist wütend wie ein angeschossener / angestochener Eber* (укр. «розж. фам. хто-н. злий як чорт (досл. як підстрелений кабан») та *giftig wie eine Spinne* (укр. «злий як гадюка»).

Проведений аналіз фразеологізмів із анімалістичним компонентом на позначення негативних почуттів людини в українській, англійській та німецькій мовах дозволяє зробити висновок, що зоолексеми у складі ФО відображають суб'єктивне ставлення мовця до адресата висловлювання. Об'єктивним є і той факт, що у вираженні багатьох емоцій різні мови світу використовують однакові фразеологічні образи, що свідчить про їхню взаємну зумовленість, антропологічну сутність, загальнокультурний фонд.

Список літератури

1. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К.Т. Баранцев. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2006. – 1056 с. – Електронний ресурс.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Гумбольдт В. фон. Изб. Труды по языкознанию. М.: Прогресс. – 2000. – 397 с.
4. Капніна Г. І. Компаративні фразеологізми із зоонімічним компонентом у німецькій мові / Г. І. Капніна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. – 2013. – Вип. 19 (3). – С. 69 – 72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2013_2_6
5. Коваленко О. В., Рзаєва В. В. Функціонування зоосемізмів у фразеологізмах німецької та української мов / О. В. Коваленко, В. В. Рзаєва // Одеський лінгвістичний вісник. – 2013. – Вип. 2. – С. 30 – 38 .
6. Копчак О. І. Глютоніми у перських і українських фразеологізмах на позначення емоцій людини / О. І. Копчак // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Вид-во НУ «Острозька академія». – 2012. – Вип. 29. – С. 89 – 92.
7. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства Підручник / М. П. Кочерган. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 424 с.
8. Німецько-український фразеологічний словник. У 2х томах / Уклад. В. І. Гаврись, О. П. Пророченко. – К.: Рад. шк., 1981. – Т. 1, 416 с; Т. 2, 382 с. – Електронний ресурс.
9. Охріменко М. А. Персько-український словник емотивної фразеології / [уклад. Марина Анатоліївна Охріменко]. – Луцьк : Волинські старожитності, 2011. – 316 с.
10. Петришин М. Й. Фразеологізми з компонентом-зоонімом у латинській мові / М. Й. Петришин // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. – 2014. – Вип. 692 – 693. – С. 161 – 165. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2014_692-693_49.
11. Словник української мови. В 11 томах / К. І. Білодід та ін. – К.: Наукова думка, 1976. – Т. 7. – 723 с.
12. Словники України [інтегрована лексикографічна система, версія 3.2] / Фразеологічний словник // Український мовно-інформаційний фонд НАН України [В. А. Широков, О. Г. Рабулець, І. В. Шевченко, О. М. Костишин, К. М. Якименко]. – Київ: Довіра, 2008. – Електронний ресурс.
13. Cowie A. P. Oxford dictionary of English idioms / A. P. Cowie, R. Mackin, I.R.McCaig. – Oxford, New York: Oxford University Press, 2009. – 685 p. – Електронний ресурс.
14. Longman Dictionary of English Idioms. – London: Longman Group UK Limited, 1996. – 387 p. – Electronic resource.
15. Mc Graw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs / Richard A. Spears. – USA, New York: The Mc Graw-Hill Companies, Inc., 2005. – 1080 p. – Electronic resource.